

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SHEHAP

SHEHAP

Πρόληψη σεξουαλικής παρενόχλησης σε εφήβους

**Εγχειρίδιο
για
εκπαιδευτικούς**

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή
2. Σεξουαλική Αγωγή στα Σχολεία
3. Σεξουαλική παρενόχληση σε σχολικό περιβάλλον
4. Προτάσεις
5. Βιβλιογραφία

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SHEHAP

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σχολική υγεία διαδραματίζει βασικό ρόλο στην προαγωγή της υγείας και στην πρόληψη ασθενειών στο σχολικό περιβάλλον. Η ανάπτυξή της ενισχύθηκε με τον Χάρτη της Οτάβα το 1986, όταν αρχίσαμε να δρούμε πλέον για την προαγωγή της υγείας γενικότερα και όχι μόνο για την πρόληψη και τον έλεγχο των μεταδοτικών νοσημάτων (Direção-Geral da saúde (DGS), 2015).

Με βάση τις ανάγκες του σχολικού πληθυσμού, η προαγωγή της υγείας στα σχολεία περιλαμβάνει διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης που συμβάλλουν στην αύξηση της εγγραμματοσύνης της υγείας και στη βελτίωση του τρόπου ζωής αλλά και των σχολικών επιδόσεων της εκπαιδευτικής κοινότητας (DGS, 2015).

Αυτό το εγχειρίδιο προορίζεται να είναι ένα χρήσιμο εργαλείο το οποίο θα βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να προάγουν τη σεξουαλική αγωγή στους έφηβους, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να κάνουν ενημερωμένες, υπεύθυνες και υγιείς επιλογές. Σκοπός είναι επίσης να ευαισθητοποιήσει τους εκπαιδευτικούς στο θέμα της πρόληψης της σεξουαλικής παρενόχλησης στο σχολικό περιβάλλον.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SHEHAP

Σεξουαλική Αγωγή στα σχολεία

Ο Εκπαιδευτικός Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO, 2010), ορίζει

τη Σεξουαλική Αγωγή,

«ως μια κατάλληλη ως προς την ηλικία και ανάλογη πολιτισμικά προσέγγιση στην εκπαίδευση σχετικά με το σεξ και τις σχέσεις, που παρέχει πληροφορίες που είναι επιστημονικά ακριβείς, ρεαλιστικές και μη επικριτικές. Η σεξουαλική αγωγή παρέχει ευκαιρίες για να εξερευνήσει ο/η καθένας/καθεμία τις δικές του/της αξίες και συμπεριφορές και να αναπτύξει δεξιότητες λήψης αποφάσεων, την επικοινωνία και τις δεξιότητες μείωσης του κινδύνου σε σχέση με πολλές πτυχές της σεξουαλικότητας» (UNESCO, 2010, σελ. 2).

Η εφηβεία, από την άλλη πλευρά, ορίζεται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) (2022) ως ένα στάδιο της ζωής μεταξύ της παιδικής ηλικίας και της ενηλικίωσης, μεταξύ των ηλικιών 10 και 19 ετών. Η εφηβεία είναι μια περίοδος της ανάπτυξης σημαντική για την απόκτηση αξιών και πεποιθήσεων για μια υγιή ζωή. Ο ΠΟΥ θεωρεί ότι για να αναπτυχθούν οι έφηβοι και να είναι υγιείς χρειάζονται πληροφορίες κατάλληλες για την ηλικία τους.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SHEHAP

Το σχολείο θεωρείται από αρκετούς επιστήμονες ως ένα προνομιακό μέρος για τη σεξουαλική αγωγή, καθώς σε αυτό περνούν οι έφηβοι τον περισσότερο χρόνο τους και επίσης είναι ο τόπος όπου εμφανίζονται οι πρώτες ερωτικές εμπειρίες (Ramiro, Reis, Matos & Vilar, 2010; Kazdough, El-Ammari, Bouftini, Fakir, & El Achhab, 2019)

Οι Kazdough, El-Ammari, Bouftini, Fakir, & El Achhab (2019), θεωρούν ότι τα σχολεία διαδραματίζουν επίσης βασικό ρόλο στη μείωση της επικίνδυνης σεξουαλικής συμπεριφοράς και στη μείωση των σεξουαλικά μεταδιδόμενων λοιμώξεων.

Δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η προαγωγή της σεξουαλικής αγωγής στο σχολικό περιβάλλον έχει συμβάλει σε αύξηση της σεξουαλικής δραστηριότητας ή επικίνδυνων συμπεριφορών σχετικά με τη σεξουαλική υγεία (ΠΟΥ, 2018).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SHEHAP

Σεξουαλική παρενόχληση στο σχολείο

Η Σεξουαλική Παρενόχληση (ΣΠ) στα σχολεία είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο και ένα ζήτημα Δημόσιας Υγείας, που επηρεάζει τους εφήβους και των δύο φύλων, με συχνότερα τα κορίτσια (Hill & Kearl, 2011, Gadin & Stein, 2019; Sakellari, Berglund, Santala, Bacatum, Sousa, Aarnio, Kubiliutė, Propas & Lagin, 2022).

Η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2006/54/EK) **ορίζει ότι υφίσταται Σεξουαλική Παρενόχληση** όταν:

" συμβαίνει ανεπιθύμητη συμπεριφορά σεξουαλικής φύσης, με λεκτική, μη λεκτική ή σωματική μορφή, με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας του ατόμου, ιδίως με τη δημιουργία ενός εκφοβιστικού, εχθρικού, ταπεινωτικού ή προσβλητικού περιβάλλοντος."

Για τους Matos, Machado, Morais, Rodrigues & Isaías (2022), η σεξουαλική παρενόχληση:

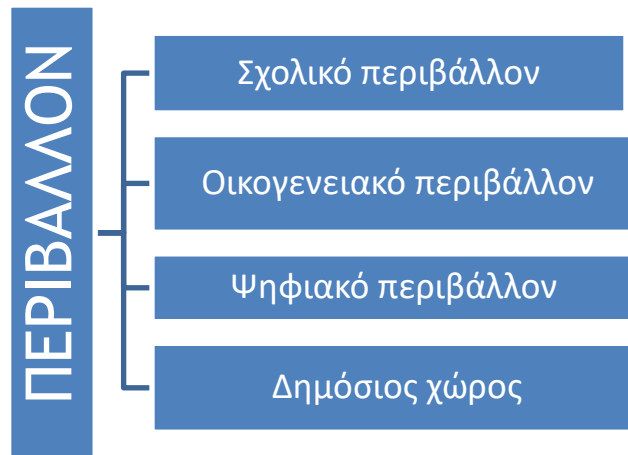
- 🚩 είναι μια μορφή έμφυλης βίας,
- 🚩 μπορεί να περιορίσει σοβαρά την αξιοπρέπεια του ατόμου και τη σωματική και ηθική του ακεραιότητα,
- 🚩 μπορεί να προκαλέσει διάφορες επιπτώσεις σε ατομικό, κοινωνικό, θεσμικό και οικονομικό επίπεδο.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SHEHAP

Το **μέρος** όπου συμβαίνει η σεξουαλική παρενόχληση, θεωρείται συχνά ένα ασφαλές μέρος. Σε μια πρόσφατη μελέτη (Sakellari, Berglund, Santala, Bacatum, Sousa, Aarnio, Kubiliutė, Propas & Lagin, 2022), οι έφηβοι εντόπισαν τα ακόλουθα ως πιθανά μέρη όπου θα μπορούσε να συμβεί σεξουαλική παρενόχληση:

Για τους Matos, Machado, Morais, Rodrigues & Isaías, 2022; Hill & Kearn, 2011, η σεξουαλική παρενόχληση, μπορεί να συμβεί με τους παρακάτω τρόπους:

- ✚ Αυτή η παρενόχληση μπορεί να είναι λεκτική, μη λεκτική και σωματική.
- ✚ **Εικονική / ψηφιακή**, η οποία μπορεί να ασκηθεί μέσω κοινωνικών δικτύων, μέσω κινητού τηλεφώνου ή μέσω email.

Αρκετές μελέτες αναφέρουν (Gadin & Stein, 2019; Matos, Machado, Morais, Rodrigues & Isaías, 2022) ότι η σεξουαλική παρενόχληση σχετίζεται με ένα σύνολο **αρνητικών επιπτώσεων στην υγεία**. Επομένως τα θύματα μπορεί να εμφανίσουν:

- ✚ Άγχος,
- ✚ κακή φυσική κατάσταση,
- ✚ χαμηλή ικανοποίηση από τη ζωή,
- ✚ φόβος,

- ✚ χαμηλή δημοτικότητα,
- ✚ κοινωνική απομόνωση,
- ✚ συμπτώματα τραύματος,
- ✚ ενοχή,
- ✚ ντροπή,
- ✚ απώλεια εμπιστοσύνης,
- ✚ διαταραχές ύπνου,
- ✚ διατροφικές διαταραχές,
- ✚ κατάχρηση ουσιών,
- ✚ κατάθλιψη.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SHEHAP

Αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις, μπορούν επίσης να επεκταθούν σε σχολικό επίπεδο, επομένως, σύμφωνα με τους Hill & Kearn (2011) και Gadin & Stein (2019), θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης, μπορεί να εμφανίσουν:

- ✚ μειωμένες επιδόσεις στο σχολείο,
- ✚ μειωμένη συμμετοχή στην τάξη,
- ✚ αποφυγή συγκεκριμένων τοποθεσιών στο σχολείο,
- ✚ σχολική φοβία,
- ✚ συχνές απουσίες.

Για τους Matos, Machado, Morais, Rodrigues & Isaías (2022) αυτοί οι παράγοντες μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τη συναισθηματική-οικογενειακή ζωή του θύματος, καθώς και τον τομέα των προσωπικών και κοινωνικών του σχέσεων.

Η σεξουαλική παρενόχληση είναι συνήθως μια πράξη η οποία σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία καταγγέλλεται πολύ λιγότερο από ότι συμβαίνει. Για τους Matos, Machado, Morais, Rodrigues & Isaías (2022) οι αιτίες αυτού του φαινομένου είναι:

- ✚ ο φόβος των αντιποίνων,
- ✚ η αναποτελεσματικότητα ή η άγνοια,
- ✚ ο φόβος για παραβίαση του απορρήτου.

Στο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι πιο κοινές στρατηγικές που χρησιμοποιούνται από έφηβους θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης είναι:

- ✚ να μην κάνουν τίποτα,
- ✚ να προσπαθήσουν να αποφύγουν την κατάσταση,
- ✚ να αποσυρθούν.

Καθώς η σεξουαλική παρενόχληση είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα και μπορεί να συμβαίνει με διάφορους τρόπους και να έχει πολλαπλές συνέπειες στους έφηβους, είναι σημαντικό τα σχολεία να αναπτύσσουν και να εφαρμόζουν στρατηγικές για την πρόληψή του. Σε μια μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τους Hill & Kears (2011), υποδείχθηκαν ορισμένες **στρατηγικές για την πρόληψη της σεξουαλικής παρενόχλησης στο σχολικό περιβάλλον**:

- ✚ Δημιουργία και διάδοση μιας πολιτικής για τη σεξουαλική παρενόχληση.
- ✚ Παροχή καθοδήγησης σχετικά με το πώς να ενεργείτε σε περίπτωση καταγγελίας για σεξουαλική παρενόχληση (πρωτόκολλο).
- ✚ Οργάνωση συνέλευσης στο σχολείο για τη σεξουαλική παρενόχληση και συμμετοχή των μαθητών στο σχεδιασμό και την εφαρμογή του πρωτοκόλλου.
- ✚ Διάχυση πληροφοριών σχετικά με τη σεξουαλική παρενόχληση, συμπεριλαμβανομένου του τι είναι, ποια είναι η πολιτική του σχολείου και τι μπορούν και πρέπει να κάνουν οι μαθητές εάν παρενοχλούνται ή γίνονται μάρτυρες μίας παρενόχλησης.
- ✚ Ορισμός ενός/μίας εκπαιδευτικού που θα διαχειρίζεται την πολιτική για τη σεξουαλική παρενόχληση του σχολείου και θα λαμβάνει σχετικές αναφορές των μαθητών.
- ✚ Παροχή εκπαίδευσης για τη σεξουαλική παρενόχληση στη σχολική κοινότητα.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SHEHAP

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Direção-Geral da Saúde. (2006). Programa Nacional de Saúde Escolar. Lisboa: Direção-Geral da Saúde. Acedido a 22.05.2022. Disponível em: https://www.sns.gov.pt/wpcontent/uploads/2016/10/ProgramaNacionaldeSaúde_Escolar.pdf

Direção-Geral da Saúde. (2015). Programa Nacional de Saúde Escolar. Lisboa: Direção-Geral da Saúde. Acedido a 22.05.2022. Disponível em: https://observatorio-lisboa.eapn.pt/ficheiro/Programa-Nacional-de-Saúde_Escolar-2015.pdf

Direção-Geral da Educação & Direção-Geral da Saúde (2017). Referencial de Educação para a Saúde. Acedido em: 24/01/2023. Disponível em: http://www.dge.mec.pt/sites/default/files/Esaude/referencial_educacao_saude_original_4julho2017_horizontal.pdf

Diretiva 2006/54/CE do Parlamento Europeu e do Conselho, de 5 Julho de 2006, relativa à aplicação do princípio da igualdade de oportunidades e da igualdade de tratamento entre homens e mulheres em matéria de emprego e de trabalho. (2006). Disponível em: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PT/ALL/?uri=CELEX:32006L0054> acedido a 10.01.2023

Gårdin, K. & Stein, N. (2019). Do schools normalize sexual harassment? An analysis of a legal case regarding sexual harassment in a Swedish high school. *Gender and Education*. 31(7), 920-937, DOI: [10.1080/09540253.2017.1396292](https://doi.org/10.1080/09540253.2017.1396292)

Hill, C. & Kearl, H. (2011). *Crossing the line: Sexual Harassment at School*. AAUM. Disponível em:

<https://www.aauw.org/app/uploads/2020/03/Crossing-the-Line-Sexual-Harassment-at-School.pdf> acedido a 15.01.2023

Kazdough, H.; El-Ammari, A.; Bouftini, S.; Fakir, S. & El Achhab, Y. (2019). Perceptions and intervention preferences of Moroccan adolescents, parents, and teachers regarding risks and protective factors for risky sexual behaviors leading to sexually transmitted infections in adolescents: qualitative findings. *Reproductive Health*. 16(1). p. 1-17. <https://doi.org/10.1186/s12978-019-0801-y>

Matos, M. Machado, H., Morais, P., Rodrigues, E. & Isaías, M. (2022). Orientações para prevenção do assédio. Universidade do Minho. Acedido a 14.01.2023. Disponível em: https://www.uminho.pt/PT/uminho/Informacao-Institucional/Planos-e-Relatorios/Documents/OPAUM_Orientac%CC%A7oes2022_VF.pdf

Ramiro, L.; Reis, M.; Matos, M.; Vilar, D. (2010). Educação Sexual na Escola: Conhecimentos, Atitudes e Conforto nos Professores dos Ensino Básico e Secundário. Revista de Psicologia da Criança e do adolescente. n.º1. p. 163- 180 Acedido a 30.03.2022. Disponível em: <http://hdl.handle.net/11067/93>
<https://doi.org/10.34628/8ast-2210>

Sakellari, E., Berglund, M., Santala, E., Bacatum, C., Sousa, J., Aarnio, H., Kubiliutė, L., Propas, C. & Lagin, A. (2022). The Perceptions of Sexual Harassment among Adolescents of Four European Countries. Children, 9(10), 1551. MDPI AG.DOI: <http://dx.doi.org/10.3390/children9101551>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2010). Orientação técnica internacional sobre educação em sexualidade: Uma abordagem baseada em evidências para escolas, professores e educadores em saúde. Vol. I. Paris: UNESCO

United Nations Population Fund. (2014) Programme of Action adopted at the International Conference on Population and Development Cairo, Acedido a 02.02.2023. Disponível em: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf

World Health Organization. (2018). WHO recommendations on adolescent sexual and reproductive health and rights. Geneva. World Health Organization. Acedido a 03.07.2022. Disponível em: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/275374/9789241514606-eng.pdf>

World Health Organization. (2020). WHO Adolescent pregnancy. Acedido a 30.01.2023. Disponível em: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-pregnancy>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

World Health Organization (2022). Adolescent health. Acedido a 02.04.2022.
Disponível em https://www.who.int/health-topics/adolescent-health#tab=tab_113

World Health Organization. (2023a). Sexual Health. acedido a 26.01.2023.
Disponível em: https://www.who.int/health-topics/sexual-health#tab=tab_2

World Health Organization. (2023b). Sexually transmitted infections (STIs). Acedido a 08.02.2023. Disponível em: [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/sexually-transmitted-infections-\(stis\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/sexually-transmitted-infections-(stis))

World Health Organization. (2023c). Sexually transmitted infections (STIs). Acedido a 08.02.2023. Disponível em: https://www.who.int/health-topics/sexually-transmitted-infections#tab=tab_1

Images taken from:

<https://www.canva.com/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SHEHAP